

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 59
Volume 59

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století (obr. 81, str. 277).

Cover Photography

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin from the 2nd half of the 8th century (Fig. 81, Pg. 277).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2018
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2018 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

TŘINEC (K. Ú. GUTY, OKR. FRÝDEK-MÍSTEK)

Parc. č. 5. Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

V měsících srpnu až listopadu roku 2017 proběhla v místě shořelého filiálního kostela Božího těla v Gutech první etapa záchranného archeologického výzkumu, provázeného operativní dokumentací pozůstatků dřevěných i zděných stavebních konstrukcí (průzkum a odstranění požářiště včetně záchrany původního mobiliáře, sondážní výzkum v prostoru věže, lodi, presbytáře a sakristie, průzkum a dokumentace základů při odstraňování recentních podezdívek z 2. poloviny 20. století).

Guty náleží ke starší vrstvě kolonizačních lánových vesnic na Těšínsku, jejich založení spadá podle Jaroslava Bakaly do závěru 13. století (Bakala 1982, 135), poprvé jsou zmiňovány v soupisu desátků vratislavského biskupství z let 1302–1315 (...in Gutha). V roce 1980 byla obec připojena k Třinci jako jeho městská část. Areál kostela s hřbitovem se nachází na severním okraji intravilánu, při cestě do Nebor, nad údolíčkem vytvořeným jedním z bezejmenných přítoků říčky Neborůvky.

Kostel Božího těla (zapsán v Ústředním seznamu kulturních památek pod číslem 46321/8-659) je řazen k nejstaršímu typu roubených církevních staveb se štenýfovou věží. Výstavba kostela spadá do let 1563–1564, původní jednoduchou, téměř čtvercovou, dispozici lodi i presbytáře doplnily později budovaná mohutná věž a podsín – krytý ochoz (tzv. sobota). Kostel se oprávněně dočkal zájmu řady badatelů (naposledy viz Rosová 2014), poslední (dendrochronologický) průzkum byl proveden v srpnu 2014 Ing. Tomášem Kynclem. Kostel byl několikrát opravován, výraznější mladší úpravy ve 20. století zahrnovaly zejména výměnu šindelové krytiny a sloupů nesoucích podsín, restaurování mobiliáře (renesanční malovaná kruchta, epitaf s deskovým obrazem Poslední večeře, boční oltář apod.), rozsáhlou hydroizolaci pod celým objektem a naposledy opravu krovu a celého zvonického patra věže. V noci z 1. na 2. srpna 2017 byl úmyslně zapálen a při požáru kompletně zničen.

V rámci záchranného archeologického výzkumu a operativní dokumentace, na kterých se podílelo více odborných pracovníků několika oddělení Národního památkového ústavu, územního odborného pracovištěv Ostravě i externích specialistů, došlo v první fázi k ohledání a průzkumu požářiště a po jeho komplexní dokumentaci i k rozebrání a transportu dochovaných dřevěných stavebních prvků do prozatímního úložiště, kde je prováděna jejich digitalizace, vzorkování a výběr pro případnou konzervaci. Následně byly z interiéru kostela odstraněny všechny zbytky požárem zničených nadzemních konstrukcí a celá plocha byla začištěna na úroveň zděných základů (podezdívky stěn kostela, podlahy, oltář).

V druhé fázi proběhl sondážní archeologický výzkum v prostoru věže, hlavní lodi, presbytáře a sakristie doplněný i sondáží v místě krytého ochozu. Během těchto prací byly sledovány četné recentní úpravy původních zděných konstrukcí, podlah a podpodlahových úrovní, ke kterým došlo v 80. letech 20. století. Postupně se podařilo dokumentovat stratigrafickou situaci v interiéru i exteriéru stavby, zejména spodní části původního souvrství a větší počet novověkých hrobových jam. Vzhledem k velikosti výkopů, v několika případech i dobře patrných negativů rakví, lze většinu označit jako dětské pohřby, výjimku představovala rozměrnější hrobová jáma v presbytáři. Jako jediná obsahovala špatně dochované kosterní pozůstatky, podle odhadované výšky pohřbeného (1,75 m) se jednalo o dospělého jedince. Na základě polohy hrobu v těsné blízkosti oltářní menzy předpokládáme, že se mohlo jednat o pohřeb duchovního. Mezi hmotnými nálezy převažují hřeby z rakví, v druhotné pozici se objevilo několik zlomků keramiky datované do období přelomu 12.–13. století.

V třetí fázi došlo v souvislosti se zahájením stavebních prací (plánovaná obnova shořelého kostela) k odstranění všech recentních úprav (podlahy, podezdívky, základy) a ke kompletnímu začištění a dokumentaci původních zděných konstrukcí. Veškeré archeologicky získané poznatky by měly být využity jako jeden z určujících podkladů pro vyhotovení projektové dokumentace nově budované repliky kostela.

Michal Zezula, Marek Kiecoň

Literatura

Bakala, J. 1982: *Osídlení Frýdecka a Jablunkovska v období vrcholného feudalismu*. Frýdek-Místek: Okresní vlastivědné muzeum.

Rosová, R. 2014: *Dřevěné kostely Těšínska a severovýchodní Moravy*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě.

Resumé

Třinec (Kat. Guty, Bez. Frýdek-Místek), Parc. Nr. 5. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

UHERČICE (K. Ú. UHERČICE U ZNOJMA, OKR. ZNOJMO)

Zámek, č. p. 1, NKP zámek Uherčice. Vrcholný středověk, novověk. Tvrz, zámek. Zjišťovací sondy.

V areálu NKP zámek Uherčice provedla společnost Archaia Brno, z. ú., v roce 2017 další zjišťovací sondy, které mají předcházet budoucí rekonstrukci zámku.

Sondáž přímo navazovala na práce z let 2015–2016 (Dejmal a kol. 2016; Dejmal *et al.* 2017, 255–256).

V prostoru před vstupem do zámku (S17) byla zachycena původní úroveň terénu před zříčením branské věže a zídka plotu tvořící čestný vjezd do zámku. Ta sloužila vůči ploše na západ od ní jako taras, což vychází i z dnešní modelace terénu, kdy se zde nacházejí vstupy z úrovně terénu přímo do sklepení pod západní vstupní křídlo. Je patrné, že ještě velká část suti z destrukce branské věže je ponechána na místě.

Stejně tak identifikovala úroveň posledního historického pochozího povrchu sonda v rozáriu (S20). Zde bylo zachyceno původní zajištění kašny, které sloužilo jako izolace proti úniku vody z kašny. Samotná kašna je oproti původnímu umístění cca o 20 cm „utopena“ vůči terénu. Pro malý rozsah sondáže se nepodařilo znova zachytit pozůstatky osídlení z první poloviny 13. století, které zde doložil předcházející výzkum (Vitula 2016). Sondáž na technickém dvoře (S19) pak nepřinesla příliš informací, charakter zdejších uloženin má podobu navážek, kdy byl patrně vyrovňován strmý sklon svahu.

Podstatné zjištění bylo učiněno na hlavním nádvoří. Zde se bezprostředně v návaznosti na průjezd do arkádového nádvoří podařilo zachytit velice kvalitní dlažbu. Ta se patrně nachází i v průjezdu pod již historickou betonovou deskou. Tato dlažba byla zachycena jak v sondě S15, tak i S16, byla poškozena při výstavbě kanálu, který byl zachycen v sondě S16. Dlažba se nachází jen cca 20–30 cm pod dnešním terénem. Dlažba patrně navazovala na úseky dlažeb odkryté již v roce 2016 v sondách S01, S04 a S06. Rozdílná konstrukce dlažeb pravděpodobně odrážela různě vytižená místa nádvoří, případně reparační práce. Datace dlažby spadá, na základě nalezené mince, někdy do druhé poloviny 17. století, přičemž může být starší a jistě byla následně reparaována.

Po vyhodnocení všech provedených sond můžeme bezpečně vyloučit dříve předpokládanou existenci příkopu vymežujícího původní areál tvrze na západní straně. Nově se zdá, že předpokládaný příkop může hypoteticky procházet částečně pod dnešním jižním křídlem hlavního nádvoří a dále v místech sond S05, S15 a S16. Někde okolo sondy S06 by se pak nacházela jeho hrana. Vymezoval by tedy větší plochu, do které mohla náležet i námi v roce 2016 nalezená stavba v sondě S1 (Dejmal *et al.* 2016). Podrobná sondáž přinesla základní představu o vývoji zámeckého areálu a je důležitým podkladem pro jeho zamýšlenou rekonstrukci. Podrobnější poznání lokality je nutno čekat od záchranného výzkumu doprovázejícího rekonstrukci objektu.

Park, parc. č. 67/1. Novověk. Zámecký park. Zjišťovací sondy.

V říjnu roku 2017 také proběhla ověřovací sondáž v parku uherčického zámku. Pozornost byla zaměřena na tzv. Čertovo kolo. Jde o pravidelný kruhový útvar o průměru 13 m a výšce cca 1 m. Na stabilním katastru z roku 1824 je tento útvar zaznačen a navíc se nachází na průsečíku šesti parkových cest. Úkolem výzkumu bylo ověřit charakter terénního útvaru a doložit, či vyvrátit možnou existenci parkového altánu v těchto místech.

Sondy široké 80 cm byly vedeny křížem přes celý útvar. Doložily, že těleso bylo záměrně navrženo pomocí sypaného kamene a při povrchu byla konstrukce zaplášťená hlínou. Po obvodu je zpevněna kamennou sypanou částí. Na plochém temeni útvaru se podařilo místně zachytit zbytky pochozího povrchu, tvořeného hrubším štěrkem, který měl charakter mlatu. Ojedinele se podařilo zachytit i zbytky malty a velice malých zlomků cihel. Ty, spolu s nálezy zlomků okenních tabulek a ojedinelých dlaždic, indikují existenci podezdívky pro patrně dřevěný altán nebo zahradní okrasný chrám. Stavba zanikla po roce 1945, kdy byla nejspíše zcela bezzbytku rozebrána místním obyvatelstvem, stejně jako další konstrukce a mobiliář uherčického zámku.

Stavba, kterou pro značně malou míru dochování nedokážeme rekonstruovat, patrně náležela k vybavení zámeckého parku nejspíše do fáze okolo roku 1800, kdy byl park vybudován v rozsáhlé anglické podobě a ze kdy se zachoval i mohutný zděný altán v poloze na Horkách, který se nachází taktéž na křižovatce čtyř lesních cest. Námi zkoumanou stavbu můžeme nejspíše ztotožnit s altánem, který je zmíněný v roce 1827 při odhadu panství, případně se zmíněným Dianiným chrámem (Eliáš 1998, 73). V roce 1801 pak vznikla i nedaleká romantická rozhledna v podobě zříčené hradní věže, což je patrně nejstarší stavba tohoto druhu u nás, i nedávno rekonstruovaný obelisk.

Miroslav Dejmal

Literatura

- Dejmal, M. 2017:** *A063/2016 Uherčice – zámek – sondy – pokračování, Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.
- Dejmal, M., Sedláčková, L., Vágner, M. 2017:** Uherčice (k. ú. Uherčice u Znojma, okr. Znojmo). *Přehled výzkumů 58(2)*, 255–256.
- Dejmal, M., Stránská, R., Vitula, P., Vágner, M. 2016:** *A063/2016 Uherčice – předstihové sondy. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.
- Eliáš, J. 1998:** Renesanční zahrady. In: *Zprávy památkového ústavu v Brně 2 (1998)*. Brno: Památkový ústav v Brně, 69–77.

Vitula, P. a kol. 2016: *Státní zámek Uherčice. Záchranné a zjišťovací archeologické výzkumy v letech 2005–2015.* Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

Resumé

Uherčice (Kat. Uherčice u Znojma, Bez. Znojmo), Schloß Nr. 1. Mittelalter, Neuzeit. Schloß. Rettungsgrabung.

Obr. 80. Uherčice, lokalizace sond v rámci areálu zámku. Sondy 15–20 byly realizovány v roce 2017.

Abb. 80. Uherčice. Lage der Grabungsschnitte im Schloßareal. Grabungsschnitte 15–20 wurden im Jahre 2017 realisiert.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Mariánské náměstí. Raný a vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí ZUŠ v Uherském Hradišti (č. p. 125) proběhly demoliční práce ve sklepních prostorách její stávající budovy. Po odstranění

betonových podlah byly zachyceny archeologické situace, které si vyžádaly realizaci záchranného archeologického výzkumu. Z hlediska topografie středověkého města se zkoumaná parcela nachází na SV nároží Mariánského náměstí. Archeologický výzkum zde probíhal od října do prosince 2017 a z hlediska vývoje osídlení v intravilánu města přinesl mnohá zajímavá zjištění. Prvotním cílem výzkumu bylo zdokumentování dochovaných novověkých a středověkých situací na předmětné parcele, nicméně po začátní terénu se ukázalo, že dochovaná souvrství jsou mnohem starší. Nejmladší vrstvy, které bylo možné prozkoumat, lze datovat do 2. poloviny 13. století (případně přelomu 13.–14. století), tedy do období po založení města Uherské Hradiště. Pod nimi se potom nacházely archeologické situace z období Velké Moravy.

Sklepní prostory ZUŠ byly před zahájením výzkumu rozčleněny do několika částí označených jako M1–M6. Jednalo se v podstatě o pomocné očíslování jednotlivých místností, které umožnilo blíže lokalizovat archeologické nálezy a dokumentované terénní situace. Z výše zmíněných prostor proběhl výzkum v místnosti M3, M4 a M6. Místnosti 1 a 2 byly ponechány jako zázemí archeologického výzkumu, jelikož zde nebylo v plánu odstranění původních podlah. Místnost M5 pak sloužila jako manipulační prostor pro výsypku. V případě místnosti M4 došlo ještě k jejímu rozdělení na M4a a M4b, jelikož jejím středem procházel kontrolní profil, na kterém původně stála zděná příčka, která místnost taktéž rozdělovala na dvě poloviny. Při exkavaci archeologických situací bylo postupováno po přirozených kontextech. V souvislosti s ochranou statiky budovy byly ponechávány kontrolní bloky mezi sondami a také v blízkosti nosných zdí. Celoplošný výzkum proběhl pouze v místnosti M4, kde byl prostor zkoumán v celé ploše, vyjma zachyceného starého říčního koryta, které bylo pro svou značnou hloubku pod základem stavby zkoumáno jen formou 3 sond. Z většiny zdokumentovaných kontextů byly odebírány vzorky na plavení za účelem získání paleobotanického materiálu. V průběhu výzkumu byly odebrány také vzorky na mikromorfologii uloženin, radiokarbonové a OSL datování. Dochované dřevěné trámy byly rovněž odebrány a podrobeny odběru pro dendrochronologické datování.

Archeologický výzkum ve sklepních ZUŠ potvrdil předpoklad počátku osídlení původního ostrova sv. Jiří již v poslední třetině 8. století. Na základě zdokumentovaných stratigrafických situací a získaných nálezů zde můžeme vyčlenit dvě fáze osídlení (konec 8. – 1. pol. 9. století a 2. pol. 9. století) oddělené od sebe záplavovými sedimenty. Terén zde v 9. století vypadal zcela jinak než dnes. Na počátku lidských aktivit se na ploše výzkumu nacházela hrana menšího vodního toku, kterým byl původně protkán